

حق طلاق برای زن

از دیدگاه حضرت امام خمینی رحمۃ الله علیه

محمد جواد انصاری

سرشناسه: انصاری، محمدجواد، ۱۳۲۵ -

عنوان و نام پدیدآور: حق طلاق برای زن از دیدگاه حضرت امام خمینی (ع) / محمدجواد انصاری.
مشخصات نشر: تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، مؤسسه چاپ و نشر عروج، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری: ۸۴ ص.

شابک: 9 - 078 - 212 - 964 - ISBN: 978

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۸۱ - ۸۲: همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: ۱. خنثی، روح‌الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۲۷۹-۱۳۶۸. -
پامها و سخنرانیها. - نظریه دوباره طلاق، ۲. طلاق (فقه).

شناسه افزوده: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س) - دفتر قم، مؤسسه چاپ و نشر عروج.

رده‌بندی کنگره: ۷ ح ۸ ط ۵ / ۱۵۷۲ DSR

رده‌بندی دیویی: ۹۵۵ / ۰۸۲۲

شماره کتابشناسی ملی: ۱۸۹۴۳۶۲

کد / م ۲۵۲۹

مؤسسه چاپ و نشر عروج

حق طلاق برای زن از دیدگاه حضرت امام خمینی (ع)

♦ نویسنده: محمدجواد انصاری

♦ ناشر: چاپ و نشر عروج (وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س))

♦ چاپ اول: ۱۳۸۹

♦ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

♦ قیمت: ۱۵۰۰ تومان

- خیابان انقلاب، بین ۱۲ فروردین و فخر رازی، فروشگاه مرکزی، تلفن: ۶۶۱-۶۸۷۲ - دورنگار: ۹۱۵-۶۶۲۰

- خیابان انقلاب، تقاطع حافظ، فروشگاه شماره ۱، تلفن: ۶۶۷۰-۱۲۹۷

مراکز پخش: - خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای زاهدانماری، فروشگاه شماره ۲، تلفن: ۶۶۹۵۵۷۳۷

- حرم مطهر حضرت امام خمینی (ع)، ضلع شمالی، فروشگاه شماره ۳، تلفن: ۵۵۲۰۳۸۰۱

- کلیه نمایندگیهای فروش در استانها

نشانی الکترونیکی: pub@imam-khomeini.ir

مقدمه ناشر

اسلام آیینی است از سوی خدا و برای انسان و از آنجا که انسان از ابعاد مختلفی برخوردار است، خداوند آفریدگار و پرورش‌دهنده انسان، دین و برنامه‌ای کامل برای پاسخگویی به همه نیازهای او، در همه ساحت‌های فردی و اجتماعی و نیز دنیوی و اخروی بیان داشته است. بخشی از این آیین جامع و جاودان، احکام فقهی و بایدها و نبایدهای عملی آن می‌باشد. این بخش از تعالیم اسلام که به عنوان فقه، شریعت و احکام نامیده می‌شود، مجموعه حلال و حرام‌ها و دیگر احکام غیر الزامی است.

این دستورات، در واقع برنامه سیر و سلوک عملی انسان سالک الی الله است، تا او را به سر منزل مقصود و جهان ماندگار برساند.

فقه در مکتب اهل بیت (علیهم‌السلام)، از جایگاه و ارزش والایی برخوردار است؛ چرا که از زلال وحی الهی سرچشمه گرفته و فقیهان که وارثان علم نبوی و علوی می‌باشند، خود را شاگردان مکتب پویا و زنده اهل بیت می‌دانند. اینان رمز ماندگاری فقه و فقاہت را، استفاده از شیوه

ب ﴿حق طلاق برای زن از دیدگاه امام خمینی﴾

استنباط فقیهانه احکام و سود جستن از منابع چهارگانه اجتهاد (کتاب، سنت، عقل و اجماع) گرفته‌اند.

با زنده بودن اجتهاد در مدرسه اهل بیت علیهم‌السلام، پویایی فقه تضمین می‌شود، و از این طریق به مسائل و پرسش‌ها و نیازهای نوپیدای انسان در مسیر حرکت و تحول و تکامل زندگی پاسخ داده می‌شود.

در جامعه رشد یافته و مترقی کنونی نیز برای حضور زنده و سازنده فقه در عرصه‌های گوناگون حیات بشر، علاوه بر جدی گرفتن اجتهاد؛ ساده‌سازی و عمومی‌سازی دستاوردهای فقهی اقدام بایسته دیگری است که سزاوار پرداختن است.

در این راستا، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س) - دفتر قم تلاش کرده است تا برخی موضوعات فقهی را که بعضاً حضرت امام خمینی (س)، در آن زمینه نوآوری‌هایی نیز دارند، با روان‌سازی در دسترس فرهیختگان جوان قرار دهد. این تلاش با همت و همکاری برخی از محققان حوزوی در بعضی از موضوعات به نتیجه رسیده است.

عنوان «حق طلاق برای زن از دیدگاه امام خمینی (س)» موضوعی است که جناب حجت‌الاسلام والمسلمین محمد جواد انصاری، زحمت پژوهش و نگارش آن را بر عهده داشته است که با تشکر از ایشان، این دفتر فقهی را به عموم علاقه‌مندان مباحث فقه اجتماعی تقدیم می‌داریم.

مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)

دفتر قم

فهرست مطالب

پیش‌گفتار.....	ز
فصل اول: کلیات.....	۱
طلاق از دیدگاه اسلام.....	۱
ضرورت تشریع طلاق.....	۳
طلاق به دست کیست؟.....	۴
فلسفه اختیار طلاق به دست مرد.....	۶
فصل دوم: حق طلاق برای زن.....	۹
بخش اول: طلاق از راه غیر قضایی.....	۹
حق طلاق برای زن با شرط ضمن عقد.....	۱۰
مشروعیت شرط در ضمن عقد.....	۱۰
ویژگی‌های شرایط ضمن عقد.....	۱۱
وکالت زن در امر طلاق خود.....	۱۳
فرمایشات امام در مورد وکالت زنان در طلاق.....	۱۵
دلیل حضرت امام بر جواز وکالت زن در طلاق خود.....	۱۶

- ۱۸ دیدگاه برخی فقهای معاصر.....
- ۱۹ دایره اختیارات زوجه در محدود کردن زوج.....
- ۲۰ بررسی روایات در مورد محدوده حق زوجه در شرط.....
- ۲۱ روایاتی که شرط حق طلاق برای زن را باطل می‌دانند.....
- ۲۲ روایاتی که واگذاری امر طلاق به زن را صحیح می‌دانند.....
- ۲۳ جمع بین روایات از دیدگاه حضرت امام.....
- ۲۵ مواردی که زن می‌تواند برای طلاق خود وکیل شود.....
- ۲۶ حق طلاق برای زن با بخشیدن چیزی به شوهر.....
- ۲۷ شرایط طلاق خلع از دیدگاه امام و سایر فقها.....
- ۳۰ بخش دوم: طلاق قضایی.....
- ۳۱ دیدگاه حضرت امام در طلاق قضایی.....
- ۳۲ طلاق قضایی در صورت مفقود شدن شوهر.....
- ۳۳ دیدگاه حضرت امام در مورد مرد مفقود الاثر.....
- ۳۴ عده زن بعد از طلاق عده وفات است یا طلاق؟.....
- ۳۵ دیدگاه حضرت امام در مورد عده زنی که شوهر او مفقود شده.....
- ۳۶ مستند نظر حضرت امام در مورد عده زن مفقود.....
- ۳۸ مراد از حاکم در روایات کیست؟.....
- ۳۹ مبدأ چهار سال از چه تاریخ محاسبه می‌شود؟.....
- ۴۰ دیدگاه حضرت امام در مراد از حاکم و عدم دسترسی به وی.....
- ۴۱ طلاق قضایی در صورت امتناع زوج از پرداخت نفقه.....
- ۴۲ دیدگاه فقها در حق طلاق برای زن در صورت امتناع زوج از انفاق.....
- ۴۴ ادله جواز طلاق به وسیله حاکم.....
- ۴۸ طلاق قضایی در صورت سوگند زوج به ترک آمیزش.....

۵۰	طلاق قضایی در صورت تشبیه زوجه به مادر
۵۱	دیدگاه حضرت امام و مشهور فقها در موردظهار
۵۲	جواز اجبار مظاهر به طلاق
۵۲	حق طلاق برای زن در صورت عسر و حرج
۵۳	تعریف عسر و حرج از نظر لغت
۵۴	مفهوم حرج از دیدگاه فقها
۵۵	مفهوم حرج از دیدگاه امام
۶۰	بنای فقهی قاعده «لا حرج»
۶۴	مصبوبه قانون مدنی در مورد طلاق هنگام عسر و حرج
۶۶	دیدگاه فقها در مورد طلاق در صورت عسر و حرج زوجه
۷۱	دیدگاه حضرت امام در مورد طلاق به واسطه سوء رفتار زوج
۷۱	دیدگاه برخی از فقهای معاصر
۷۳	اعسار و عدم قدرت بر تأمین نفقه
۷۳	عقیم بودن زوج
۷۴	اعتیاد زوج
۷۴	ابتلا به مرض ایدز
۷۵	غیبت طولانی زوج
۷۷	عسر و حرج زوجه در موارد یادشده شخصی است یا نوعی؟
۷۸	انحلال و فسخ نکاح به وسیله عیب
۸۱	کتابنامه

پیش‌گفتار

از جمله مسائل مورد ابتلا در عصر حاضر مسأله طلاق است. طلاق از جمله امور حلالی است که از دیدگاه شرع مقدس اسلام ناپسند و مذموم است. از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل شده که فرمود: «ما أحل الله شيئاً أبغض إليه من الطلاق»^۱ خداوند چیزی را حلال نکرده که در عین حال آن را دشمن داشته باشد مانند طلاق. از این رو اسلام برای این که طلاق را به حداقل آن کاهش دهد، موانعی در سر راه آن ایجاد کرده، و برای محدود ساختن آن، مقررات و شرایطی وضع نموده است و در واقع طلاق آخرین راه حل ناسازگاری زن و شوهر است.

ممکن است این سؤال مطرح شود، اگر طلاق امری ناپسند و مذموم است، چرا اسلام آن را اجازه داده است؟ این موضوع را تحت عنوان فلسفه مشروعیت طلاق به صورت مفصل بررسی خواهیم کرد، به طور

۱. مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۱۹۶.

ح ﴿﴾ حق طلاق برای زن از دیدگاه امام خمینی ﴿﴾

اجمال باید دانست که گاهی زندگی زناشویی برای زن و شوهر به حدی تلخ و دشوار می‌شود که ادامه آن جز درد و رنج و ضرب و شتم حاصلی ندارد. در این صورت است که عقل و شرع هر دو تأیید می‌کنند که زن و شوهر، با طلاق و جدایی هر دو خود را از آن وضع نکبت‌بار نجات دهند.

دین مقدس اسلام در اصل، اختیار طلاق را به مرد داده و علل و فلسفه این که چرا امر طلاق به مرد واگذار شده را بعداً بررسی خواهیم کرد، لکن چنین نیست که مرد در هر شرایطی بتواند همسر خود را مطلقه کند و زن از اختیار طلاق محروم باشد.

چه بسا مردانی یافت شوند که هرگونه سختی و فشار بر زن وارد نمایند، نفقه او را نپردازند، با اخلاق زشت خود زندگی را بر وی تلخ نمایند کانون خانوادگی را به صحنه زد و خورد و جنگ و جدال تبدیل نمایند، در عین حال نه زن را طلاق دهند که از این زندگی نکبت‌بار راحت شود و نه دست از رفتار و کردار زشت خود بردارند. در چنین حالی، آیا اسلام راهی برای نجات زن و رهایی او از این زندگی سخت قرار نداده؟

کسانی که با دستورات ارزشمند اسلام آشنا باشند، می‌دانند که اسلام در هیچ شرایطی پیروان خود را در تنگنا و بن‌بست قرار نداده و هرگز به سختی و مشقت آنان راضی نیست.

در این نوشتار به بررسی حق طلاق برای زن و راه‌هایی که زن می‌تواند در امر طلاق خود اقدام کند، می‌پردازیم.

علت انتخاب این موضوع، عنایت ویژه‌ای است که حضرت امام به حقوق زنان و موقعیت و جایگاه آن‌ها از دیدگاه دین مقدس اسلام دارند،

که از سخنرانی‌های ایشان به مناسبت‌های مختلف این جهت به خوبی استفاده می‌شود.

حضرت امام زن را مبدأ همه سعادت‌ها و خیرات می‌دانستند و می‌فرمودند:

عنایتی که اسلام به بانوان دارد بیش‌تر از عنایتی است که بر مردان دارد... و زن‌ها حق بیش‌تر دارند.^۱

و با توجه به این‌که حضرت امام در مورد حق طلاق برای زن، علاوه بر تبیین نظر مبارکشان در کتاب فقهی *تحریر الوسیله*، در مواردی ضمن سخنرانی و یا در پاسخ به استفتاء، طریقه ایجاد و تحقق این حق برای بانوان را بیان فرموده‌اند، به نظر می‌رسد زینده است دیدگاه آن حضرت در مورد حق طلاق برای زن مستدلاً مورد بررسی قرار گیرد.

مطالب این نوشتار در دو فصل ارائه می‌شود:

فصل اول، کلیات که مباحثی مانند طلاق از دیدگاه اسلام، فلسفه مشروعیت طلاق و فلسفه اختیار طلاق به دست مرد در این فصل بررسی می‌گردد.

فصل دوم: حق طلاق برای زن که در این فصل، اهم راه‌هایی که زن می‌تواند به وسیله آن نسبت به امر طلاق خود اقدام نماید، بررسی می‌شود. به طور کلی زن از دو طریق می‌تواند اسباب طلاق خود را فراهم کند:

الف) از طریق قضایی؛

ب) از طریق غیر قضایی.

ی ﴿﴾ حق طلاق برای زن از دیدگاه امام خمینی ﴿﴾

در بخش اول دین مقدس اسلام در وقتی که زن به هر دلیل از زندگی زناشویی در رنج و سختی قرار گیرد و یا از طرف شوهر حقوق او نادیده گرفته شود، راه‌هایی مقرر کرده که زن به وسیله آن می‌تواند از دادگاه تقاضای طلاق کند؛ مانند امتناع شوهر از انفاق و یا سایر حقوق زن، غیبت طولانی شوهر، ابتلا زوج به بیماری‌های صعب‌العلاج و مسری و هر چیزی که موجب عسر و حرج زوجه شود.

در بخش دوم، مواردی که زن بدون حکم قاضی می‌تواند اقدام به طلاق کند مورد بررسی قرار می‌گیرد؛ مانند شرط طلاق در ضمن عقد، بخشیدن چیزی به شوهر برای راضی کردن وی به طلاق و یا انحلال نکاح در اثر ابتلا مرد به عیوبی که باعث فسخ نکاح می‌شود.

اساس بحث در این رساله بررسی دیدگاه حضرت امام خمینی ﴿﴾ در مورد حق طلاق برای زن است، ضمن این‌که به آراء سایر فقها نیز اشاره خواهد شد.